

לכל הרוחות
צואת חולדות נגד מחלות?
לחשים למציאת זיווג?
תערוכה חדשה מציגה 3,000
שנה של מאגיה יהודית
יהודה שוחט | עמ' 8

"זו מאגיה
אירוטית, אבל
אני לא יודע אם
זה עובד". פסל
למציאת זוגיות

טפו טפו

יהודה שוחט | צילומים: אלכס קולומויסקי

כשברחובות הסמוכים קבצנים מוכרים סרט אדום בשקל, במוזיאון ארצות המקרא בירושלים מציגים את היסטוריית ה"נגד עין הרע" של העם היהודי. צואת חולדות לרפואה שלמה, פסלים למציאת זוגיות ולחשים נגד אימפוטנציה. שיהיה במזל

חמסות
מורגניות לצד
קלפים עתיקים

לוח, מורה וקוסבוביץ, "אבל תרע לך שהיו כאן חרדים שמתעסקים בקבלה, והם מאוד התלהבו מהתערוכה".

בובות וודו קטנות

היה זה בשנות ה-90 המוקדמות, ביישוב הררי דרומית לירושלים. הימים היו ארוכים, קשים ומייסרים, וכנער מתבגר הם הפכו לקשים ומ' תסכלים אף יותר. באחד הימים הביאה לי אמי - בעלת נטיות מיסטיות מוכרות - אבן קריי - סטל גדולה ומהודרת. "האבן הזאת", הכטיחה, "תסייע לך למצוא אהבה, פרנסה ושלווה". הימים נקפו, ורבר לא השתנה. אולי להיפך. בערב זועף אחד ירדתי לצוקים בקצה היישוב, וניפצתי את האבן לרסיסים קטנטנים. "זה לא עובד, מקולקל", אמרתי לאמא באדישות כשהגשתי לה שקית וכתוכה אבק הקריי - טל. שלווה גדולה נסכה עליי. טקס ניפוצ האבן הפך בעצמו לריטואל מיסטי.

אמי עצמה הייתה בטוחה שהלחשים, האבנים והקמעות יסייעו לה לזכות בלוטו. רצה הגורל, ומישוהו אחר זכה. האיש הכחוש שישב בתחנה המרכזית בירושלים, ושר בהתרשות את "אמא" של אייל גולן עד שקולו נסרק, קיווה שה' קמע ירכך את לבם של הסובבים אותו ויגרום להם לתת לו כמה שקלים. ועברכם הנאמן ידע בלי צל של ספק שרק בזכות תחתוני המזל הלבנים וזתה הפועל ירושלים בגביע המדינה. פעמיים. כל אחד והקמע שלו.

בחדר המאגיה השחורה בתערוכה בירושלים, מציץ מאחד החלונות פסל קטנטן בדמות אישה, שנמצא באתר ארכיאולוגי בישראל. "אתה קושר לה את הידיים והרגליים מאחורה", מסביר וקו' סבוביץ. "ואתה אומר משהו בסגנון 'כמו שהבובה הזאת קשורה, גם את תהיי קשורה אליי'. זו מאגיה אירוטית. במקרה הזה, אני לא יודע אם זה עובד". לצד הבחורה הקשורה, בתוך תיבות זכוכית קטנות, מונחים שלל פסלים קטנים שגברים ונשים השתמשו בהם כדי להשיג זה את זה. "בובות וודו

לפני כל משימה, ויש שניגשים לרב או למקובל ומבקשים קמע להצלחה, לברכה, לפריח ולרפואה. אם זה מנחם אתכם, מתברר שקמעות ולחשים כא' לה מקיימים כבר אלפי שנים את סוחרי הפחד. "אנחנו מכסים כאן בתערוכה 4,000 שנות לח' שים וקמעות בכל האזור", אומר וקוסבוביץ. "יוון, תורכיה, מצרים, איראן ואפילו אפגניסטן ופקיסטן. המזרח התיכון הוא ערש הציוויליזציה, ואפשר למצוא כאן הרבה מוצגים ארכיאולוגיים שמעידים על השימוש בקמעות". התערוכה החדשה מחולקת לכמה חדרים: מאגיה שחורה וכישוף, עין הרע, הגנה על אם וילד וחרד שבו מוקרן סרט על כל מיני באבות ובעלי כוחות

אוצר התערוכה:
"במסופוטמיה הציבו מתחת לסף הדלת קעריות הבוכות שעליהן נכתבו לחשים. זה כמו מלכות לעכברים, רק לשדים"

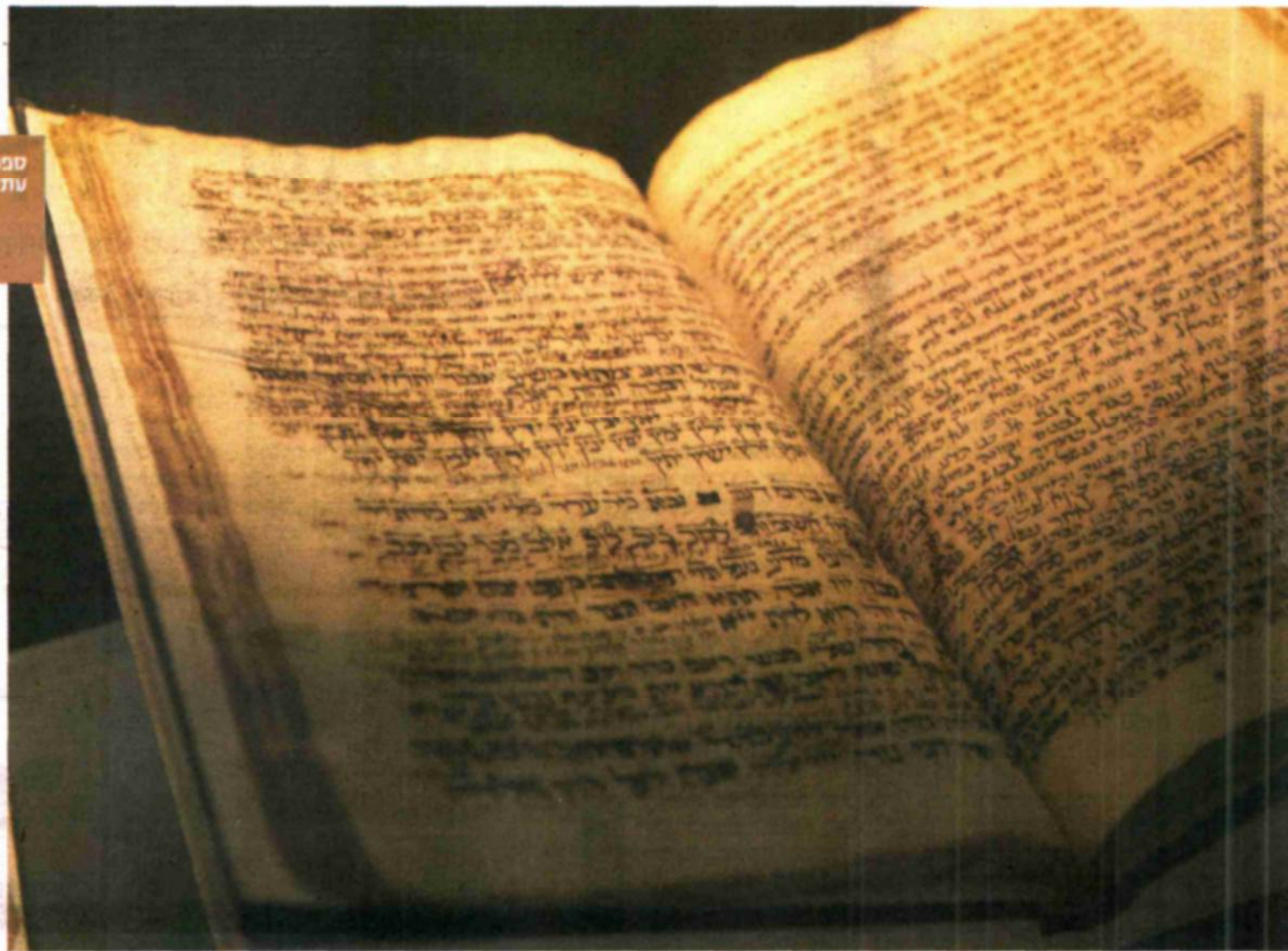
שמטפלים באמצעות חומרים שונים ומשונים. "מא' גיה היא דבר ממש לא שלילי אלא חיובי", טוען וקוסבוביץ. "אמנם לא מזמן הייתה כאן אישה שא' מדה שגם המאגיה החיובית היא חילול השם, אבל אנשים כאלה הם כל כך בודדים. זה ממש נדיר". גם הנחת תפילין ונישוק מזוזות יכולים להיחשב כשימוש בכוחות מאגיים. אחרי הכל, מה שהופך את הקמע למה שהוא, זאת האמונה של האדם שמש' תמש בו. במוזיאון, על כל פנים, העדיפו לוותר על ההתעסקות בתשמישי קדושה מחשש שהלקוחות האדוקים יותר יתעצבנו על הגדרתם כקמעות או לחשים וידירו את רגליהם מהתערוכה. כמעט כל ריטואל רתי יכול להפוך לקמע. "לא רצינו להיכנס

חוט ארום כשקל, חמסה מוכס' פת במחיר של שלושה פריטים ב-H&M, מלח'מים-מלח'מים בגרוש, שן שום מעופשת על מתתן הרלת ואפילו צואת חולדות קדושה. לעם היהודי, טפו טפו טפו, לא חסרים קמעות ולחשים להת' מודדות עם שדים ורוחות רעות. במוזיאון ארצות המקרא בירושלים לקחו את הקונספט הזה צעד אחר קדימה, ופתחו תערוכה חדשה: לחשים וקמעות במסורת היהודית. השבוע ביקרנו שם ויצאנו, כמו שאומרים, בשן ועין הרע. "תרום כמה שקלים ותקבל קמע - סגולה להפסקת עישון", פונה אליי חסיד צעיר בעיניים בורקות כדרכי למוזיאון. לא רחוק ממנו יושבת אישה מבוגרת, מטפחת מכסה ברישול את ראשה, ומציעה לעוברים ולשבים סגולה שתגאל רווקים ממצוקתם ורווקות מרווקותן. כדי להשלים את הקמע ואת הלחש היא אף קורצת לאחד התורמים, מאבטח צעיר שחס עליה, ומצביעה על יעד פוטי' נציאלי לחופה.

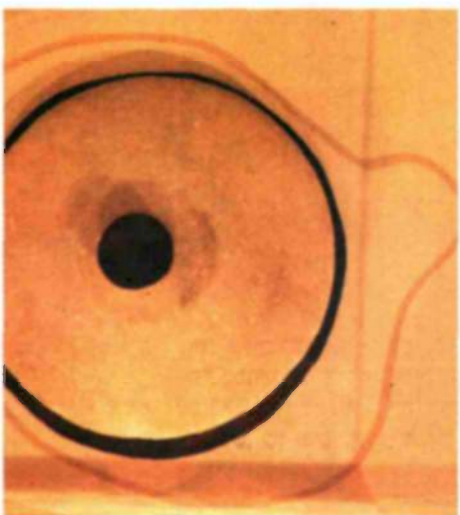
כמו יצאו מ"בריאן כוכב עליון", סרט הקאלט של חבורת מונטי פייתון, שוקקים רחובותיה של בירתנו בקבצנים ובמוכרי סגולות וקמעות, כאילו מתקופת בית המקדש. התערוכה החדשה במוזיאון רק משלימה את התמונה: יש חומר מכניע שונאים, חומר שגורם לבני זוג לא להתגרש ואפילו, פלא של ממש, לפחות על פי הסרט הנלווה, קמע שעוזר לבני זוג שעמדו בפני פרידה ללכת יחד לסרט. "יש המון דברים בחיים היומיומיים שאין למדע פתרון אליהם", מסביר אוצר התערוכה, ד"ר פיליפ וקוסבוביץ. "אז אתה יכול לשבור את הראש או לוותר, ויכול ללכת לרב ולמצוא פתרון מיסטי. אני באופן אישי לא מאמין בזה, אבל אנשים מאוד מאמינים. בשביל האנשים האלה יש לנו תערוכה של תרבות בת 3,000 שנים של מאגיה ביהרות". אין כמעט אדם על פני כדור הארץ שלא השתמש בקמעות, לחשים או אמונות תפלות. יש שלובשים את תחתוני המזל למשחק כדורסל של קבוצתם האהודה, יש ששואגים "בלי עין הרע"

27.09x27.96	32	עמוד 8	ידיעות אחרונות - 24 שעות	15/06/2010	23016556-8
מוזיאון ארצות המקרא בירושלי - 25460					

ספר לחשים
עתיק

למעלה: חולצה
שבה נשאו צואת
חולדות. למטה:
דיסקוס להגנה
על סבינות

של, אומר ווקוסבניץ ומצביע על משהו שנראה כמו חולצת רשת קטנה, מלאה בכיסים. "היה איזה ילד לפני מאות שנים שהסתובב איתה, כשבתוכה כל מיני קמעות, כדי להישמר או להירפא ממחלות קשות". אילו קמעות נמצאו בחולצה? קקי של חולדה, למשל. "אני לא הייתי עושה את זה", מודה ווקוסבניץ, "אבל לאנשים שמאמינים בזה זה עוזר".

האמונה היא כנראה מילת המפתח בכל מה שקשור לקמעות. "יש איזה קמע שהרב כדורי הכין למישהי חולה", מצביע האוצר על כלי מתכת קטן בכניסה. "אחרי שבוע של שימוש בקמע היא פשוט הבריאה. כל מה שהיא עשתה זה לטבול את הקמע בכוס מים ולשתות אותם, ולענוד את הקמע סביב הצוואר". האם הבעיה עברה בגלל הקמע או בגלל האמונה בו? זה הרי באמת לא משנה.

כל חפץ יכול להפוך לקמע. חוט, אדמה, ציפורן, לשלשת. הכל תלוי במידת האמונה. ולכל קמע סיפורי גבורה משלו: אמי נהגה לספר על איזה חולה סרטן שנרפא באורח פלא בזכות האבנים. כמה מחברי ילדותי בקריית-מלאכי טענו שבזכות משיכת השיער מעל המצה, ניצלו אלפי אנשים מצמיחת קרן לאחר שעברו ליד חתול מת. ובתנור עת ש"ס, טענו המבקרים, הרוויחו לא מעט קולות בזכות חלוקת הקמעות בשנות ה-90. "בשורה התחתונה", אומרת בחיך דוברת המוזיאון רותי גבע, "התערוכה והקמעות הביאו לכאן המון אנשים, אז כנראה שזה עובד".

והרביעי מוקרשים במיוחד בעבורם. או אם להיות ספציפיים יותר: לחשים, קמעות ודרכים להגן על נשים בהיריון, על יולדות ועל התינוקות. "לילית היא כנראה השדה הגרועה ביותר ביהדות", מספר ווקוסבניץ. "היא נחשבת לרוצחת של כל אמא או ילד, ולשדה שאחראית להפלות. היא הייתה אשתו הראשונה של האדם הראשון, ובגלל הכעס שלה על גירושה היא נוקמת בילדים".

כדי להימנע ממפגש עם הרוח הנוראית, באים לעזרתנו שלושה מלאכים: סנוי, סנסנוי וסמנגלף. "מספרים על איזה שד יווני בשם סידרוס שהרג את כל הילדים של סממית", מבאר ווקוסבניץ. "היא ברחת לאיזה ארמון ונעלה את כל הדלתות כדי שאף אחד לא ייכנס. המלאכים האלה הגיעו אליה לפתח הבית כדי לעזור לה, אך היא חששה שסידרוס ייכנס איתם. בסוף היא פתחה וסידרוס הרג עוד ילד וברח. המלאכים תפסו אותו ורצו להרוג אותו, אבל הוא ביקש רחמים והבטיח שבכל פעם שיזכירו את שמם בעתיד, הוא לא יפגע באם או בילד".

ומאז – מהעת העתיקה ועד ימינו – מונצח שמם של סנוי, סנסנוי וסמנגלף על קמעות וקלפים שאמורים להגן על היולדות מפני השד סידרוס ומפני לילית המפלצתית. אם זה לא מספיק, בגרמניה היה נהוג לקשור חבל שיוצא מארון הקודש בבית הכנסת ומגיע עד לביתה של היולדת. גם במרחק של קילומטר.

בשלב הבא, כשהילד כבר גדל, אפשר להכניס לתמונה אמצעי הגנה נוספים. "הגופייה הזאת למי

קטנות", אומר פיליפ. "הרי מאגיה מבוססת על פחד. אנחנו מפחדים מכל מיני דברים: מגיפה, שריפה, רעירת אדמה, כוחות על טבעיים, מלאכים, שדים וגם מחיי רווקות".

החרד השני בתערוכה מוקדש לעין הרע. אפשר למצוא שם דיסקוס עצום עם עין, ששימש להגנה על ספינות מפני מזיקים שונים, וגם שלל חמסות מודרניות וחוט ארום אכה, בסגנון של מדונה, או אסתר. "במסופוטמיה האמינו שהשדים נכנסים הביתה מתחת לסף הדלת", מספר אוצר התערוכה. "מה עשו? הציבו מתחת לסף הדלת קעריית הפוכות שעליהן נכתבו לחשים. זה כמו מלכודת לעכברים, רק לשדים".

קמעות הם גם עסק כלכלי משתלם. לאורך כל הדורות היו מוכרי הקמעות מתפרנסים מחולשתם של אחרים. יהודים, נוצרים ומוסלמים – כולם הרי מפחדים. על אחד הקירות מודבק לחש נגד אימפוטנציה שכתב מישהו בטוניסיה לחברו. לצערו של האחרון, שמו יתנוסס לדיראון עולם על הקלף, כדי שגם צאצאיו, אם יש כאלה, יידעו ממה סבל. בחור אחר, חגף בן-חגב שמו, הצליח להרגיז מישהו עד כדי כך שזכה לקללה נמרצת שנחרתה לעד על אבן עתיקה.

על שדים וילדים

הלחשים והאותיות מהווים חלק משמעותי בעולם הקמעות והמזלות, והאגפים השלישי